

Budskapet fra de nye religioner i Japan: En utfordring for den kristne kirke?⁰

AV OLE JOHNNY MØYHOLM

Innledning

Bakgrunnen for denne oppgaven er å finne i en rapport fra Lausanne Committee for World Evangelization (LCWE): «*The Thailand Report on New Religious Movements no. 11, Christian witness to New Religious Movements*».¹

Her sies det i forordet at hensikten med den foreliggende rapport er å prøve å forstå de nye religionsbevegelsers betydning og budskap. Dette skal tjene til å «fullfill the Christian's responsibility toward them».²

I denne sammenheng er stikkordet *dialog* viktig. Dette er et sentralt begrep innen misjonsteologien, og er et ufrakommelig redskap for misjonen.³ Når evangeliet forkynnes skjer det i en kontekst: i menneskers kulturer og i forskjellige nasjoner over hele verden. Det er derfor viktig at man lærer sin målgruppe å kjenne. Man bør ta tid til å lære seg språk, kultur og religiøse forestillinger å kjenne. I denne sammenheng er det viktig å føre en dialog som har til formål å lære for å forstå. Drivkraften og fundamentet for denne dialog må alltid være evangeliets forkynnelse til omvendelse og frelse for mennesket.

Som det er antydnet i overskriften vil vi konsentrere vår oppmerksomhet mot Japan. Tradisjonelt har shintoisme og buddhisme vært kristendommens største utfordrere ved siden av folkereligøse tradisjoner i Japan. Siden den 2. verdenskrig har situasjonen endret seg noe. Den sterke fremvekst av de såkalte nye religioner har på mange måter endret det religiøse «landskap».⁴ På denne bakgrunn vil vi se nærmere på denne gruppen.⁵ I denne sammenheng vil vi konsentrere oss om *soteriologien* (hvordan mennesket kan bli frelst). Andre sider av læren vil bli berørt der det er nødvendig.

1. SHINKO – SHUKYO og bakgrunnen for disse

Før vi presenterer hovedtankene i «de nye religioner» (shinko-shukyo), vil vi se på terminologi; religionenes historiske, sosiale og religiøse bakgrunn.

1.1 Terminologi – definisjon

Shinko-shukyo (nye religioner) brukes som en fellesbetegnelse for de ny-religiøse bevegelser i Japan. Begrepet er imidlertid ikke entydig, det er gjenstand for diskusjon.⁶

Å bruke benevnelsen «nye religioner» medfører forskjellige problemer. Disse henger dels sammen med historie (noen er over 100 år gamle, mens andre bare er noen ti-år); dels deres budskap (elementer fra forskjellige religioner); dels problemer mht skillet mellom sekt og *shinko-shukyo*.

Shinko-shukyo skjuler et mangfold, og en definisjon er ikke u-problematisk. For oversiktens skyld vil vi forsøke med en definisjon:

Med *shinko-shukyo* (nye religioner) mener vi *enhver religiøs bevegelse som har sitt utspring i folket etter 1850-årene under en sosial eller religiøs krise; som bygger sin lære og sin organisasjon opp omkring en sterk karismatisk personlighet (ofte en kvinne); og som aktivt (f.eks. misjon) forsøker å øke sin tilhengerskare.*⁷

1.2 Historisk bakgrunn

Vi skal se på noen av de historiske og samtidsmessige forhold som førte til at fenomenet *shinko-shukyo* (heretter brukes den norske betegnelse «nye religioner») vokste frem.

TENRIKYO ble grunnlagt av *Nakayama Miki* (1798–1887) på slutten av Tokugawa-tiden (1600–1867).⁸ Denne tiden bar preg av en økende korrupsjon hos myndighetene og en omfattende sekularisering blant de religiøse ledere. For å hindre opprør og kritikk ble det satt i gang en omfattende undertrykking av folket. For å gjøre dette mulig, ble alt religiøst liv underlagt de føydale myndigheter (Bakuhan-systemet). Religionene ble ansett for å være den største potensielle trussel mot myndighetene. Presteskapene skulle fungere som kontaktledd mellom folket og de som styrte. Den sterke kontroll prestskapet ble underlagt førte til at kontakten med folket ble svak. Den åndelige veiledning gikk på bekostning av mulighetene til økonomisk gevinst og politisk makt.

Føydalmyndighetenes politikk var med på å forsterke de store motsetninger som fantes mellom de ulike lag og klasser i samfunnet.

Etterhvert begynte Tokugawa-regimet å gå i oppløsning som et resultat av et press utenfra (den amerikanske flåte) og innenfra. Store deler av den undertrykte del av befolkningen så seg ikke tilfreds med

de religiøse lederes manglende evne til å veilede i åndelige og praktiske spørsmål. Det fremsto et ønske om ny veiledning, ny kami.⁹ Som et svar på denne lengsel og søken fremstod det religiøse eksperter i folkereligions havet. Disse søkte gjennom bønn, meditasjon og askese etter en overmenneskelig kraft (kami). Denne kami skulle svare ved å ta bolig i et utvalgt medium.¹⁰ Slik skulle gudene (kami) gi det svar på de spørsmål folk hadde.

Det var i en slik situasjon Nakayama Miki mottok et budskap fra de guddommelige makter (1836). Presten Ichibei pekte henne ut til å være hans medium. Hun kom i ekstase og mottok et guddommelig budskap:¹¹

«Jeg er Skaperen, den sanne og virkelige Gud. Jeg har forberedt denne bolig. Nå er jeg kommet personlig inn i denne verden for å frelse menneskeheten. Jeg ber dere om å få Miki som mitt levende tempel.»

Dette blir regnet som starten for Tenrikyo. Noen vekst av betydning fikk ikke gruppen før Meiji-tiden (1868–1912) tok til. Da lettet myndighetene på presset.

Tidligere var buddhismen favorisert; nå kom shintoismen frem i fokus. Buddhistprestenes motstand mot Tenrikyo ble erstattet av et press fra shinto-prestene.

I 1908 ble Tenrikyo godkjent som en uavhengig og selvstendig sekt.¹² I 1978 hadde Tenrikyo ca. 2,5 mill. tilhengere.¹³

På den tiden OMOTO (også kalt Omotokyo, 1892) ble stiftet var Japan preget av Meiji-tidens økonomiske vekst og en sterk opprustning. I 1894–95 gikk Japan inn i en krig som medførte mange lidelser for folket. Etterhvert vokste det frem et ønske om å få et bedre samfunn. For å få dette til måtte hele verden fornyes. Disse strømninger var sterkest blant befolkningen på landsbygda. Det var i disse strømninger Omoto fikk sitt utspring.

Grunnleggerne var bondekvinnen *Degushi Nao* (1836–1918) og *Ueda Kisaburo* (1871–1948).

I likhet med Miki fikk også Nao en åpenbaring fra en guddom. Denne guddom ville sende en frelser som skulle redde folk fra ødeleggelsen som ville komme. Etter dommedag skulle himmelriket bli opprettet.¹⁴

Etter den 1. verdenskrig opplevde Omoto en sterk vekst.¹⁵ På denne tiden begynte Kisaburo å kritisere myndighetenes økende militære opprustning. Hans ideal var et ikke-volds/ikke-krigssamfunn med basis i jordbrukskulturene. Han samlet derfor mange re-

volusjonære bønder rundt seg. Målet var å styre Japan slik Gud ville. For å nå dette målet måtte han bli keiser. Han tok derfor navnet Onisaburo. Han ble fordrevet fra Japan og etter et interim i Indre Mongolia, vendte han tilbake til Japan. Etter arrestasjon (1921) og frigivelse (1923) begynte han å støtte myndighetenes Asia-politikk. Fremdeles lå Omoto på en antiautoritativ linje.¹⁶ Dette førte til nye arrestasjoner og vanskeligheter. Medlemstallet er synkende, i 1978 var det ca 160 000 tilhengere (mot ca. 2 mill. i 1934).¹⁷

SOKA-GAKKAI, en av verdens hurtigst voksende religioner med ca. 16,5 mill. tilhengere (1978),¹⁸ har sine røtter tilbake til *Nichiren* (1222–1282) og *Nichiren Shoshu* (1288)

Nichiren levde i en dramatisk tid av Japans historie: Japan var truet av invasjon fra mongolene. På denne tid var den rådende buddhisme lite vital, den hadde stivnet i sine former. Den kunne ikke gi folket svar på de lengsler og spørsmål de satt inne med. Det var i denne situasjonen Nichiren uttalte at han var den eneste som kunne redde Japan fra en åndelig og materiell katastrofe. Han var den utvalgte (reinkarnasjon av Jogyo Bosatsu) som skulle bringe den rette lære videre.¹⁹ Etterhvert utviklet han en sterk intoleranse overfor andre troende.

Etter år med stridigheter ble Nichiren Shoshu's lære endelig utformet av Nikkan (1665–1725).²⁰

I mellomkrigstiden (1930) oppstod det en lekmannsbevegelse i Nichiren Shoshu: *Soka Kyoiku Gakkai* (senere kjent som Soka Gakkai).²¹

Dette var et forsøk på å bringe frem i lyset Nichirens sanne lære. Frem til den andre verdenskrig var oppslutningen svært liten. Under fremveksten av en bølge av fanatisme og nasjonalisme fra 1937 av, økte antallet troende sterkt. Troen på Lotus sutra og tilbedelsen av dai-gohonzon førte til at denne bevegelsen kom i sterk motsetning og konflikt med statsshintoismens dyrkelse av Amaterasu-omikami. Mange ble fengslet, men etter 1945 blomstret religionen opp igjen og vokste meget raskt.²²

1.3 Sosiologisk bakgrunn

Den sterke urbaniseringen som har funnet sted i Japan på 60-tallet har ført til store endringer i det japanske samfunn. Dette har også fått innvirkninger på det religiøse liv.

Flere ganger i løpet av sin levetid flytter japaneren på seg. De tradisjonelle religioner har ikke på samme måte utviklet mobilitet.

Kontakten med det lokale tempel blir mindre og mindre. Dette og den økende vestlige innflytelse sammen med en økende materialisme og sekularisering har medført endringer i familiestrukturene og har dermed fått følger for fedrekulten.²³

Resultatet er blitt et stadig større religiøst vakuum hvor rotløshet og manglende religiøs tilhørighet er med på å sette sitt preg på samfunnet. I dette vakuum har de «nye religioner» funnet sin plass.

1.4 Religiøs bakgrunn

I nær sammenheng med det ovennevnte punkt bør vi nevne at i de «nye religioner» finner vi elementer fra mange ulike religioner (folkereligion, shintoisme, konfucianisme, taoisme, buddhisme og fra kristendom; dvs elementer utenfra i nyere tid).²⁴

I denne sammenheng vil vi peke på noen fenomen som vi finner i mange av de nye religioner i Japan.

Det første vi må nevne er ulike former for *shamanisme*. Dersom noen er blitt rammet av sykdom eller andre katastrofer, blir religiøse eksperter tilkalt for å ordne opp i problemene. Disse eksperter ledsages av en prest som ber guddommen ta kontakt med de tilstedeværende. Etter at shamanen/mediet har foretatt en utenomkroppslig reise; bønner og klagerop fremsatt; tar de overmenneskelige makter (*kami*) bolig i mediet/shamanen (ofte en kvinne) og formidler et budskap.²⁵ Dette budskap ledsages ofte av helbredelser.²⁶

Under dette punkt spiller *fedredyrkelsen* en viktig rolle. Den døde ånd tenkes å vandre frem og tilbake mellom de levendes verden og de dødes; og man forventer at dersom ritene etterfølges, vil åndene kunne gi de gjenlevende hjelp.²⁷

Videre bør også nevnes de ulike *lekmannsbevegelser* som har oppstått i det religiøse folkeliv i Japan.²⁸ Disse var ofte populære reaksjoner mot Tokugawa-tidens «døde» religioner.

Et siste punkt av betydning i denne sammenheng, er de gode betingelser som finnes for *synkretisme* i Japan. Elementer hentes fra mange religiøse strømninger (se note 21). Derfor bør de «nye religioner» sees i sammenheng med andre religiøse tradisjoner i Japan.

2. Frelsesbudskapet

For å få tak på hva de «nye religioner» sier om menneskets vei til frelse, må vi se på gudsforestillingerne og menneskesynet. Deretter vil vi se på hva frelse er og hvordan den kan virkeliggjøres.²⁹

2.1 Gud

TENRIKYO lærer at guden *Tenri-o-no-Mikoto* (Tenris verdige/guddommelige konge; Herre over åndelig visdom) har åpenbart seg i tre former:³⁰

Først som verdens *skaper*, – den sanne Gud, *Kami*. På grunn av alt det som er ondt, fikk man det inntrykk at denne guden er en fryktelig og uberegnelig gud som bare er ute etter å straffe mennesker. Derfor var det nødvendig at han åpenbarte seg som den *gud som har omsorg* for det som er skapt. Han er *Tsuki-hi* som bruker de himmelske lyslegemer til å gi lys og varme. Til slutt åpenbarte han seg som den gud som har *faderlig og moderlig omsorg* for sine barn, menneskene. *Oya-gami* (betyr: Gud Fader, og brukes som omtaleform, Tenri-o-no-Mikoto er tiltaleform) er den endelige gudsåpenbaringen av Tenri-o-no-Mikoto.³¹ Det var slik han åpenbarte seg for Nakayama Miki.³²

I Tenrikyo regnes det med andre guder. Disse finner vi omtalt i forbindelse med skapelsesberetningen. Dette forklares ved å si at *Oya-gami* «is the parent not only of mankind, but of all gods».³³ På denne måten finnes det noe positivt i alle religioner selv om den endelige åpenbaring skjedde for Nakayama Miki. Det høyeste utviklingsstrinn på religionsstigen er Tenrikyo.

P.d.e.s er Tenrikyo en teistisk religion; p.d.a.s. en panteistisk religion. *Oya-gami* blir karakterisert som en gud som er «umgreifend»: alt; mennesker dyr, guder osv, er avhengig av ham og fortsetter å leve i ham.³⁴

Guddommen i OMOTO kalles *Ushitora-no-Konjin*.³⁵ Han er usynlig, men ved å merke seg de tre store lærelover kan man se hans eksistens.³⁶ De tre bestanddeler: legeme, energi og sjel, er bestanddeler som finnes i alt; Gud inkludert.

Gud har to sider som han åpenbarer.³⁷ Den ene siden er at han er *far*; bestemt og fast. Han kalles *gen-rei*. Slike åpenbarer han ser i Nao: mannlig i substans, fremtrer kvinnelig og er det åndelige overhode.

Den andre siden er at guden er *mor*; barmhjertig og frelsende, og kalles *zui-rei*. Slik er guden åpenbart i Onisaburo, frelseren (*Zui-no-rei* eller *Miroku*). Frelseren er kvinnelig i substans, men fremtrer mannlig, og er organisatoren fremfor noen.

SOKA-GAKKI bygger på Nichirens lære slik den er utviklet i Nichiren Shoshu. Der læres det at Nichiren er en reinkarnasjon av den evige Buddha; og er dermed den absolutte autoritet.³⁸

Buddha (den historiske) er universets sentrum med mange mindre buddhaer, bodhisattvas, andre guddommer og en rekke troende omkring.³⁹ I og med at Nichiren er identisk med Buddha, settes han i sentrum. Troen på Nichiren og Lotus sutra fører til at Buddha, Nichiren og den troende blir ett.

Soka-Gakkai regner seg som den eneste autoritet fordi de fører videre arven fra Nichiren.

2.2 Mennesket

Det står en skaper bak mennesket. Hos TENRIKYO ser vi at Oya-gami skapte mennesket av to grunner: 1) At han kunne se og nyte *deres yoki-gurashi* (lykkelig liv), og 2) for at han kunne leve *sitt yoki-gurashi* sammen med dem.

I læren om yoki-gurashi vil vi i denne sammenheng trekke frem tre momenter:

Det første er at mennesket er totalt avhengi av Oya-gami. Alt det mennesket har er *utlånt eller leiet* av Oya-gami (kalles kashimono-karimono). Det eneste som mennesket egentlig eier er tanken eller viljen.⁴⁰ Dersom dette erkjennes, vil man oppleve et godt liv. Sykdom, ulykker eller katastrofer blir sendt av Oya-gami dersom mennesket blir hundre prosent egenrådig. Dette er ikke ment som straff, men som advarsler.⁴¹ Som et eksempel på hvordan man bør leve, fremsettes Miki's liv og levevis. Hun er et forbilde for alle troende.

Det andre er en gjensidig respekt for alle mennesker. Alle er brødre og søstre, derfor kan man ikke kalle noe menneske for en fremmed.⁴² Slik forholdet er mellom søsken eller mann og kvinne i ekteskapet, skal forholdet mennesker imellom være i samfunnet. Dette er dette alle skal nå frem til i fellesskap. Alle skal glede seg med de glade og gråte med de sørgende.⁴³

Det tredje moment henger sammen med det ovennevnte. Målet for livet er en fullkommen tilstand av yoki-gurashi på jorden i konkret betydning. Dette skal mennesket i samarbeid med Oya-gami være med på å realisere.

Døden betyr ikke slutten på et menneskes liv. Når døden inntreffer, går sjelen tilbake til Oya-gami og får der låne et nytt legeme. Deretter vender man tilbake til jorden for å være med på å fullføre yoki-gurashi. Det å dø er som å skifte klær; man får låne et nytt plagg.⁴⁴

Mennesket i følge OMOTO's lære er

«a noble creature born with God's life and love;
God's son and citadel he ever is –» (Onisaburo)⁴⁵

Mennesket er skapningens herre, og minister over himmel og jord. Dets ånd styrer den åndelige del av verden (himmelen), mens dets legeme styrer over den materielle delen (jorden).⁴⁶

Mennesket skal lære seg å leve etter *de fire veiledende livsprinsipper*: renselse (fysisk og psykisk); optimisme; fremgang og forenelse med guddommen. Dette siste skjer ved meditasjon.⁴⁷ Slik oppnås målet: etableringen av det himmelske kongedømme på jord.

SOKA-GAKKAI bygger sin lære om mennesket på Nichiren-buddhismen. Det som hindrer mennesket i sin aktivitet og i å leve et lykkens liv er at det ikke er opplyst. Ved å få del i satori (opplysning) blir veien åpen til en etterlengtet verdensfred; helbredelse fra sykdom og et liv i velstand. Den troende er i alle forhold ett med den historiske Buddha og Nichiren.⁴⁸

2.3 *Synd*

Det japanske ord for synd er *tsumi*. Dette er et ord hentet fra den juridiske terminologi og brukes om kriminelle. Tanken om å stå ansvarlig som en synder overfor en guddom er fremmed for en japanner. Han kan føle *haji* (dyp skam) overfor mennesker, levende eller døde. Siden disse tanker er fremmed i buddhistisk lære, lærer SOKA-GAKKAI at mennesket ikke har synd. Det er mangel på satori som fører til urett, nød, sykdom, katastrofer o.l.⁴⁹

TENRIKYO lærer at mennesket kan misbruke sin frie vilje. Dette fører til at sjelen dekkes til med *hokori* (støv).⁵⁰

«His mind is stained only with specks of dust –» (Ofudesaki I, 53)

Dette støv kan børstes bort, og skiller derfor ikke mennesket fra guden. Selve bortbørstingen kan man gjøre selv, eller få hjelp fra Oya-gami.⁵¹ Problemet er at selv om hokori lett kan fjernes, så kommer det tilbake før en aner det og besmitter alt mennesket er i befatning med. Derfor er det meget viktig at man daglig renser det bort. Dersom dette ikke skjer, kan mengden av hokori tilslutt bli så stor at det er umulig å rense seg. Her kan heller ikke Oya-gami hjelpe.

Mennesket er uten alvorlig synd. Dette lærer også OMOTO. Det blir en synder først når det fysiske og materielle får fortrinn fremfor det åndelige i menneskets liv. Dette blir man kvitt ved å bekjenne dette. Dette bør ikke skje offentlig, men bare fremfor gud; i noen til-

feller fremfor prester. Alt annet er også synd. Dette skiller ikke mennesket fra gud.

Det tales også om en engel; Susa-no-o som har båret menneskenes synd. Denne engel (også kalt frelser) steg ned til jorden og frigjorde menneskeheten:

«by shouldering all the celestial and terrestrial sins upon Himself».⁵²

Dette var ingen endelig handling, – den kan gjentas.⁵³

2.4 Frelse

TENRIKYO lærer at det ikke er noe i verden eller mennesket som egentlig er ondt eller bundet i synd. Som en følge av dette er frelsesveien bred og ikke alt for vanskelig å følge. Dersom man er påpasselig med å børste bort hokori er veien til yoki-gurashi-landet åpen.⁵⁴

Historisk sett har begrepet frelse gjennomgått en utvikling. I Miki's dager var frelse forbundet med frigjørelse fra sykdom og andre lidelser. Helbredelse stod sentralt. Senere er frelse blitt knyttet til løsning av økonomiske og sosiale problemer; og i vår tid har også tanken om en verdensfred fått innpass i frelsesbegrepet. Frelsen angår og omfatter alle mennesker i dette liv.⁵⁵

Menneskets frelse startet ved verdens skapelse og menneskets skapelse.⁵⁶ Hokori gjorde det nødvendig med en indirekte frelse. Dette ble forsøkt formidlet gjennom Buddha, Kristus og andre gudommer. Den endelige og direkte frelse kom via Nakayama Miki ved at Oya-gami (Tenri-o-no Mikoto) åpenbarte seg. Oya-gami kan ikke frelse mennesket uten dets medvirkning:

«Unless you sweep this dust off and make your mind clear, You shall never be saved however impatient I may be for your salvation.»⁵⁷

De to mest vanlige frelsesritualer er *tsutome* (kagurazutome) og *sazuke*.⁵⁸

Tsutome er en slags gudstjeneste som inneholder bønner og sanger fra Mikagura uta. Det er egentlig tale om flere typer gudstjenester, men i vår sammenheng skal vi se litt på den ene.⁵⁹ Denne avholdes ved Jiba i Tenri. I følge tradisjonen er dette stedet for den guddommelige skapelse av verden og mennesket, og dermed kilden for liv og frelse. Noen personer tar på seg masker som symboliserer Oya-gami's skapelse av mennesket. I denne gudstjenesten blir men-

nesket forenet med guddommen og opplever en åndelig fornyelse og mottar en guddommelig velsignelse. Dette gjelder også de andre måter å utøve tsutome.

Vi merker oss at den ovennevnte form for tsutome først og fremst vil uttrykke et ønske og et håp om alle menneskers frelse fremfor det enkelte menneskets frelse.

Sazuke fremføres av en gruppe bestående av *yoboku*,⁶⁰ og inneholder hovedsakelig magiske ritualer som skal helbrede fra besetelser (exorsisme). Utøverne av *sazuke* er spesielt trent for dette.

Ved siden av det ovennevnte bør også *hinokishin* nevnes.⁶¹ Dette er en betegnelse på alt arbeid som blir gjort for medmennesket og samfunnet. Hensikten er å glemme sin egoisme og å rense sinnet for hokori. Det kan dreie seg om utbredelser av veier, rydding av offentlige steder, hjelpe andre med tungt arbeide osv; eller en kan rydde bort hokori fra sinnet ved åndelige øvelser og på den måten fjerne årsakene til elendighet og ulykker i samfunnet. *Hinokishin* kan dermed praktiseres av alle når som helst og hvor som helst.

Oya-gami's vilje er at man med glede skal utføre gode gjerninger for medmennesket og for samfunnet.⁶² Resultatet vil bli at man kvitter seg med de åtte hokori. Når grobunnen for konflikter og ulykker er borte, vil verdensfreden eller *yoki-gurashi* bli en realitet.⁶³

I OMOTO ser vi at mange av de samme tanker gjør seg gjeldende. Frelsen er å opprette et *fullkommenhetsrike* på jorden. Dette vil bli realitet dersom verden blir forenet med Japan som sentrum.

Dette målet kan realiseres på forskjellige måter. I denne sammenheng aksepteres andre veier, religioner. De ulike greiner på det samme tre. Selv fremstår Omoto som den endelige religion:

«– the finishing blow and the model of all».⁶⁴

Livet slutter ikke med døden. Etter døden vil legemet bli kaldt og ånden forlater mennesket og går inn i en ny tilværelse. Døden er en ny fødsel der ånden går til et annet «place of life in the spiritual world.»⁶⁵

Reinkarnasjon er ikke en regel, men man utelukker det ikke. Ugjorte oppgaver forhindrer at ånden blir mottatt i himmelen, den blir sendt tilbake. Dette kan også skje når en engel sendes til jorden som frelser.⁶⁶

Fedredyrkelse er viktig. Den kan være med på å gi de som døde uten å oppleve frelsen i sitt jordiske liv, del i frelsen etter sin død.

Dette kan avgjøre fedrenes situasjon i det hinsidige liv. Det å ære og dyrke sine avdøde fedre er like viktig som ens egen tro og bestemmelse.⁶⁷

Frelsen innebærer også et løfte om frigjørelse fra fattigdom og sosial nød. Helt fra starten av er det blitt lagt stor vekt på å bedre menneskers livskår. Slik gjøres frelsen konkret. I denne sammenheng er det viktig at kløften mellom rike og fattige nedbygges slik at den blir borte.

Fredsarbeidet vies en spesiell oppmerksomhet. Målet er et fullkommenhetsrike med fred mellom mennesker.

Slik finner vi to sider ved frelsesbudskapet. P.d.e.s. står tanken om et sted hinsides den synlige verden hvor menneskets ånd kan fortsette å leve etter døden. P.d.a.s. står tanken om et fullkommenhetsrike, et fredsrike på jorden som alle mennesker skal arbeide frem mot.

I likhet med de ovennevnte, fremhever SOKA-GAKKAI tanken om verdensfred, velstand og frigjørelse fra sykdom.

Sentralt i frelestilegnelsen står Lotus sutra. Her finner vi de troendes katekisme som må læres utenat. I denne katekisme finner vi «*De tre mysterier*»:⁶⁸

Hovedobjektet for tilbedelse er *dai-gohonzon*. Dette er et mandala som har den evige Buddha i sentrum med forskjellige andre buddhaer og bodhisattvas satt opp i et bestemt geometrisk mønster (det kosmiske diagram).⁶⁹

Hele universets kraft ligger i denne mandala. Den troende får del i denne kraft gjennom en bønn som kalles *daimoku*.

Daimoku (finnes oppskrevet i *dai-gohonzon*) gir de troende del i Buddhas troskraft, handlingsmønster og intellekt. På denne måten får man del i satori (opplysning-frelse) og blir dermed kvitt alt som hindrer mennesket i sin livsutfoldelse. Slik åpnes veien til den etterlengtede verdensfred.⁷⁰

Det legges m.a.o. sterk vekt på troen på Lotus sutra. Den absolutte sannhet identifiseres med Nichiren og Lotus sutra. De verdier som skulle skapes:

«were identified as aspects of the happy life available through this absolute faith».⁷¹

Mandalaens iboende kraft kan også helbrede fra sykdom og skape velstand. Den troende bruker derfor denne som et middel til helbredelse. Imidlertid legges det stor vekt på bevis og dokumentasjon for helbredelsene. Ofte skjer ikke helbredelse, og uttrykket om at de som slutter seg til Soka-gakkai ikke blir syke, er blitt endret til:

«Consult the doctor first, and if it doesn't help, then come to Soka-Gakkai.»⁷²

Ved daimoku er det mulig å bringe sannheten ut til hele jorden. Her er det viktig at den troende resiterer bønnen sammen med overbevisningen om at

«the three are one; the three being Buddha Sakyamuni, the Lotus of the Truth and we beings in all realms of existence».⁷³

Det tredje «mysterie» er stedet hvor dai-gohonzon oppbevares som kalles *kaidan* (se fotnote 70). Dette er Japans, verdens og universets sentrum som skal bli opprettet når den verdensomspennende sannhetsproklamasjon er avsluttet.⁷⁴

3. Misjonsteologiske problemstillinger – en oppsummering

Japan har opplevd en sterk fremvekst av «nye religioner». Dette blir karakterisert som «mushrooms after a rainfall».⁷⁵

De «nye religioner» dominerer etterkrigstidens Japan på det religiøse område. De er appellative og gir svar på mange folks lengsler og behov.

Mennesket har et behov på det religiøse område. Disse behov kommer sterkest frem og til uttrykk i forbindelse med kriser i livet og samfunnet. Vi skal i korte trekk summere opp det svar de nye religioner kommer med:

Mennesket er skapt av en gud (eller flere guder) til å ha et lykkelig liv. Menneskesynet er positivt: det makter alt dersom det setter alle sine krefter inn på dette. Det er imidlertid elementer som forstyrrer menneskets lykkelige liv. Ofte må guden/ene tre støttende til for å hjelpe mennesket frem til det gode og lykkelige liv.

Dette skjer enten ved at guden tilkjennegir sin vilje og gir mennesket etiske retningslinjer; eller det fremstår en frelsesskikkelse (Susa-no-o, Onisaburo, Nichiren, Miki o.a.) som skal vise menneskene veien til et lykkelig liv i et fullkommenhetsrike. Med unntak av f.eks. Soka-Gakkai, regner man med at andre religioner er med på indirekte å vise mennesker veien dit. F.eks. Jesus Kristus fremstilles enten som en delåpenbarer av sannheten (likestilles med andre profet- og frelsesskikkelser) eller som en som har mislykkes og feilet.⁷⁶

M.a.o. Gud åpenbarer seg gjennom utvalgte personer som på denne måten fremstår som frelsesskikkelser som skal vise mennesker vei til frelse; et liv i harmoni og lykke sammen med andre mennesker og guden/ene.

Frelsen i «de nye religioner» knyttes sterkt til tanken om en opprettelse av et himmelrike/fullkommenhetsrike på jorden. Dette er et arbeid alle mennesker skal delta i; guden/-ene deltar der det er nødvendig.

De ovennevnte momenter reiser en rekke spørsmål: Hva er sannhet? Har kristendommen krav på hele sannheten, hvordan begrunnes dette? Hvordan er forholdet kristendom og religion? Hvem er Jesus Kristus? Er alle mennesker dyrkere av den samme gud, er det flere frelsesveier som fører frem til frelse? Hva er frelse? Hvordan skal det kristne budskap forkynnes?

Disse og en rekke andre spørsmål vil vi ikke ta opp til drøftelse her. Som kristen kirke har vi et oppdrag å utføre. Dette oppdraget er gitt av Gud gjennom sin sønn Jesus Kristus: Å forkynne frelsens budskap for alle mennesker. Veien til Gudssamfunnet går gjennom Jesus Kristus alene. Ved sitt liv, sin død og oppstandelse har han åpnet veien til Gud en gang for alle. Den samme har også gitt befallingen om å forkynne dette for alle til alle tider.

I denne sammenheng er det viktig å se på hva slags jord Guds ord forkynnes i (jfr. Matt 13:1–9, 18–23 par.) Dette gjør vi ved å være sensitive overfor de signaler mennesker som vi møter kommer med. Det er viktig at vi som Paulus lytter til det folk sier og uttrykker, ikke bare sosialt men også religiøst (se Acta 17:16–34).⁷⁷ Han stanser ikke med bare å lytte, men han går videre og møter dem med evangeliet.

Det er et viktig spørsmål vi bør stille i evangeliets tjeneste i Japan der kristentroen av mange blir sett på som et fremmedelement: Hvilke tilknytningspunkter finner vi i Japan som kan tjene evangeliet; hvilke tilknytningspunkt fanger vi opp fra de «nye religioner»?

En ekte dialog lytter og ser *uten* å tie. Det overordnede mål er evangeliets forkynnelse for alle mennesker.

De nye religioner blir kalt for «Den tredje milepæl» i Japans religiøse historie.⁷⁸ Kristentroen kan bli den fjerde; hvordan? Utfordringene den kristne *misjon* møter i Japan er mange og store. Motløshet kan lett prege bildet og skygge for de muligheter som er der. Vi må driste oss til å møte utfordringene og prøve så langt det er mulig, å finne en løsning.

Etterord

Det var en gang en meget klok mann i Kina. En gang spurte han en ung mann om han kunne klare å komme seg over på den andre siden

av en brennende skog. Den unge mannen ristet på hodet og sa:

«Det er umulig!»

Den kloke mannen tegnet opp situasjonen på bakken og sa:

«Jeg kan!»

Den unge mannen nektet å tro det og sa:

«Det lar seg ikke gjøre.»

Da tegnet den kloke mannen en linje rundt den brennende skogen og sa:

«Du må gå rundt. Det er alltid en vei rundt et umulig hinder.»⁷⁹

NOTER

0. Denne artikkel bygger på en misjonsteologisk spesialavhandling levert Misjonshøgskolen 1985 av forfatteren.
1. Denne konferanse (COWE) ble avholdt 16.–27. juni 1980 i regi av Lausanne Committee for World Evangelization, Stedet var Pattaya i Thailand. Heretter vil denne rapport bli benevnt TR nr. 11, 1980.
2. TR nr. 11, 1980 s. 4.
3. Til dialogbegrepet se *N. R. Thelle's* artikkel «Misjon og dialog: En vurdering av et påtrengende missiologisk problem» i *Norsk tidsskrift for misjon (NOTM)* nr. 1-1984 s. 47–61.
4. I følge *D. C. E. Liao: World Christianity II, Eastern Asia* (1979), har de nye religioner i Japan en oppslutning på ca. 20%. Jfr også *R. N. McFarland: The Rush hour of the Gods, New York* 1967, s. 4. Det medfører visse problemer å sette opp en eksakt statistikk over religiøs tilhørighet i Japan. Mange vil hevde at de tilhører en eller flere religioner.
5. Det er registrert ca. 170 nye religioner i Japan. Det er en omfattende oppgave å gå inn på alle disse i sin fulle bredde. En oversikt over de største og viktigste finnes i *H. Thomsen: The New Religions of Japan, Tokyo* 1963. I denne oppgaven vil vi legge til grunn tre av de nye religioner: Tenrikyo; Omoto (også benevnt som Omotokyo) og Soka-Gakkai.
6. Til diskusjonen se *T. Sugai's* artikkel «The Soteriology of New Religions» i *Japanese Religions (JR)* nr. 4 vol. 6 s. 23–45. Den løsning de fleste er blitt stående ved er shinko-shukyo.
7. Se *Japanese Religion: A Survey by the Agency for Cultural Affairs, Tokyo* 1981 s. 94.
8. Se en historisk oversikt over Japans historie hos *H. B. Earhart: Japanese Religion: Unity and diversity, Belmont* 1982.
9. Se *S. Shimazono's* artikkel «The Living Kami Idea in the New Religions of Japan» i *Japanese Journal of Religious Studies (JJRS)* nr. 6 1979 s. 389–412.
10. *Ibid* s. 392–393.
11. *Tenrikyo Overseas Mission Department: Tenrikyo-its History and teachings, Japan* 1970 s. 7–8. Heretter forkortet til TOMD, 1970. Foranledningen var sykdom i Miki's familie. I slike situasjoner ble familiepresten ofte tilkalt. Denne gangen var den shaman presten pleide å ha med seg, forhindret fra å være til stede. Derfor ble Miki selv utpekt til denne oppgave.
12. Mht. Tenrikyo's historie, vises til en oversikt i TOMD, 1970.

13. Se *S. Murakami: Japanese Religion in the Modern Century*, Tokyo 1980, s. 170-171.
14. Thomsen, 1963 s. 128.
15. *Ibid* s. 127.
16. Murakami, 1980 s. 72.
17. *Ibid*. Grunnen til at denne religion er tatt med i denne artikkel er at den danner utgangspunktet for en rekke andre nye religioner (eks. er Seicho-no-Ie og Sekai-kyusei-kyo). I den senere tid har Omoto engasjert seg sterkt i fredsarbeid både nasjonalt og internasjonalt. Dette kan være med på å gi denne religion en noe lysere fremtid.
18. Soka-Gakkai er vanskelig å tallfeste. Dette kommer av at de regner sine medlemmer i husstander.
19. Thomsen, 1963 s. 83.
20. Nichiren Shoshu er grunnlagt av Nikko, en elev og viderefører av Nichirens tanker. Sentralt i læren står troen på Lotus sutra og et lykkelig liv. Se *N. Browning's* artikkel «The Attraction of Soka-Gakkai» i *Japan Harvest (JH)* nr. 2 1977 s. 19-21 og nr. 3 1977 s. 21-26 (her: s 21-23).
21. «Verdiskapende Undervisningsassosiasjon» er grunnlagt av Makigushi Tsunesaburo (1872-1944) og Toda Josei (1900-1958). Senere ble navnet endret til Soka-Gakkai (1946).
22. Soka-Gakkai har også politiske mål: styre Japan etter Nichirens prinsipper. Dette førte til stiftelsen av partiet Komeito. Se til dette Murakami, 1980 s. 164ff. I 1970 skilte religionen og partiet lag. Videre drives det en omfattende misjonsvirksomhet (f.eks USA).
23. Se *J. M. Berentsen: Grave and Gospel*, Leiden 1985 s. 54-64.
24. Se Earhart, 1982. Her peker forfatteren på at vi ikke kan tale om religioner som isolerte fenomener i Japan. Det hele må sees på som tråder/tradisjoner som er vevet inn i hverandre. De religioner som er kommet utenfra blir en del av det japanske samfunn og den japanske kultur. Alle innvirker de på japanerens liv. S. 68-69 setter han frem en metafor som illustrerer dette. Han bruker treet som bilde: Jorden er folkets karakter og de nasjonale tradisjoner. Shintoismen er roten som er plantet i jorden. Stammen og grenene er konfucianismens etikk, lover og undervisningssystemer. Sevjen i treet er den religiøse taoisme. De grønne bladene er buddhismens åndelige liv. Når treet er i full blomst, vises folkereligionens mangfold. De nye religioner er de nye skudd som kommer frem fra tilsynelatende døde grener.
25. Se *E. D. Piryns* artikkel «Japans New Religions: An Interpretation» i *Update* sept/des. 1984 s. 43-51, og *N. R. Thelle's* artikkel i samme tidsskrift: «Mediators and profets: Founders of Japan's New Religions» s. 52-57.
26. En viktig del av Miki's frelsesforkynnelse var helbredelser fra sykdommer og andre plager.
27. Berentsen, 1985 s. 9-102.
28. Hovedbestandelene her er overtro, riter knyttet til magi og dannelse av ko (særforeninger).
29. Læren hos Tenrikyo finnes i Mikagura Uta (et konsentrat av læren), Ofudesaki - disse to er forfattet av Miki; mens Iburi har skrevet Osashizu. Sentralt hos Omoto står Nao's Ofudesaki og Onisaburo's Reikai Monogatari. Soka-Gakkai bygger hovedsaklig på Nichiren og Lotus sutra.

30. TOMD, 1970 s. 47.
31. Ibid s. 48.
32. Ibid s. 7-8.
33. Ibid s. 66.
34. Ibid s. 50.
35. En mulig oversettelse er: «Guden i nordøst», se forøvrig en artikkel av *S. Kobayashi* «Omoto, A Religion of Salvation» i JR nr. 1 1960 s. 38-50. Dette er egentlig en gud som ble innført av stifteren av Konkokyo (Kawate Bunjiro) som kalles Tenchi-kane-no-kami. Denne guden fremstilles som en kjærlig far som har omsorg for sine barn (finnes for øvrig ikke beskrevet i shintoskrifter).
36. De tre store lærelover er: a. Observe the true phenomena of nature, and you will think of the body of the true God; b. Observe the unerring function of the Universe and you will think of the energy of the true God, c. Penetrate the mentality of the living creature, and you will conceive of the soul of the true God. Se Thomsen, 1963 s. 133.
37. Sugai, 1969 s. 43.
38. Nichiren var meget omstridt i sin samtid. Han mente med stor selvsikkerhet at han var Japans redning: «I will be the pillar of Japan; I will be the eyes of Japan; I will be the great vessel of Japan.» (Thomsen, 1963 s. 88) Dette utsagn ble videreutviklet i Nichiren Shoshu og Soka-Gakkai.
39. Slik fremstilles det i Lotus sutra, også kjent som Myoko-Renge-kyo.
40. TOMD, 1970 s. 66.
41. Thomsen, 1963 s. 53.
42. Se *S. Matsumoto's* artikkel «The Idea of Salvation in Tenrikyo» i JR nr. 1 1969 s. 33-40.
43. Ibid.
44. Ibid s. 36. Slik blir buddhismens seks transmigrasjonsverdener redusert til å omfatte bare en: menneskets verden. Se Thomsen, 1963 s. 56.
45. Ibid s. 135.
46. Verden sees på som bestående av to deler: en åndelig og en materiell/naturlig del; dvs himmel og jord.
47. Thomsen, 1963 s. 135 ff. Denne meditasjonsform kalles chinkon-kishin (retur til guddommen). Man søker etter en bro mellom seg og guden for på denne måten oppnå direkte kontakt. Man setter seg på golvet i et tatami-rom med hendene utstrakt fremfor seg. Hendene møtes og fingrene forenes slik at det dannes en liten åpning. Gjennom denne åpningen fester man blikket på en svart stein ca. 2 meter borte. I denne stillingen starter meditasjonen. Ved å konsentrere seg om en tanke (f.eks. «Jeg er en gud») som stadig gjentas, går man inn i trance.
48. Ibid s. 91.
49. Se her f.eks. uttalelser om den kristne tro ibid s. 103.
50. TOMD, 1970 s. 300. Det advares mot åtte typer støv: gjerrighet, begjær, hat, egoisme, all fiendtlig innstilling, raseri, griskhet og arroganse. Videre advares Oya-gami mot løgn og smiger. Hokori dekker forøvrig all uriktig mental innstilling.
51. Ibid. s. 301.
52. Thomsen, 1963 s. 136.
53. Ibid s. 137. Reinkarnasjon er ikke en regel, men kan forekomme når noen oppgaver er ugjorte eller som må gjentas.

54. Det er forskjellige forestillinger om hvordan man kan fjerne eller bli kvitt hokori. Disse forenes ofte: a. Oya-gami kan børste det bort; b. mennesket selv kan fjerne det; eller c. det kan forsvinne av seg selv. Dette siste punkt er kanskje påvirket av buddhismen, hvor synd er illusjon som forsvinner når sinnet blir opplyst.
55. Nøkkelen til sann verdensfred og menneskehetens frelse ligger i å fjerne all årsak til alle former for katastrofer. Se Thomsen, 1963 s. 55 og Sugai, 1969 s. 36.
56. TOMD, 1970 s. 67ff.
57. Ibid s. 83.
58. Shimazono, 1979 s. 400 og Matsumoto, 1969 s. 38.
59. Vi kan tale om tre typer (se Shimazono, 1979 s. 400): a. daglig fremført av den troende morgen og kveld foran husalterene eller i deres templer; b. månedlig fremført av bestemte folk i templene; c. en hemmelig fremført gudstjeneste hver måned ved Jiba i Tenri.
60. Yoboku betyr egentlig «tømmere», og brukes som en betegnelse på Tenri-kyo's misjonærer. Arbeidet med å virkeliggjøre yoki-gurashi sammenlignes med husbygging. Noen av de som arbeider på huset kalles tømmere og innehar en viktig oppgave.
61. Matsumoto, 1969 s. 38.
62. TOMD, 1970 s. 117ff.
63. Ibid.
64. Sugai, 1969 s. 43.
65. Thomsen, 1963 s. 137.
66. Ibid.
67. Ibid.
68. Denne katekisme kalles Juryobon. Se Thomsen, 1963 s. 89.
69. Dette mandala er skrevet på kanji, de andre er på sanskrit.
70. Dette var også Nichirens ønske. Han så på seg selv som Japans redning fra katastrofe. Dette skulle oppfylles når kaidan (verdens- og universets sentrum) blir opprettet når mappo tar slutt. Han deler verdenshistorien inn i tre hoveddeler: a shobo (den sanne lov) – Hinayana buddhismens tid; b. zobo (tenkt lov) – utvikling av Mahayana buddhismen; c. mappo (ødeleggelse av loven) begynte for ca. 1000 år siden, – en tid preget av sekularisme og korrupsjon. Dette er de siste tider før kaidan blir opprettet.
71. Se Earhart, 1982 s. 177ff. Alle personlige og kulturelle verdier må bygges på denne absolutte sannhet. Derfor regnes alle andre religioner for falske, og det nye medlem må tilintetgjøre alle andre religiøse forbindelser. Dette skjer ved at den troende to ganger daglig uttrykker sin tro på Lotus sutra ved å fremsi formelen «Nammyoho Renge Kyo» (jfr. Nichiren Shoshu: Namu Myoho Renge Kyo) foran det hellige objekt (dai-gohonzon).
72. Thomsen, 1963 s. 91.
73. Ibid. Resitasjonen av daimoku har paralleller til nembutso som praktiseres i Det-rene-land-buddhismen. Dette er en bønn til Amida Buddha. Nembutso er en stille fremsagt bønn, mens daimoku er et høyt rop i sammenligning.
74. I 1972 ble dai-gohonzon flyttet til Shohondon som nettopp var blitt ferdigbygget. Dette var et resultat av ønsket om å fremskynne Nichirens profetier. Stedet ble derfor kalt Hommo-no-kaidan (stedet for den sanne lære). Se forøvrig Brownings artikkel i JH 3/77 s. 24.

75. McFarland, 1967 s. 65.
76. Som f.eks i Soka-Gakkai.Se Thomsen, 1963 s. 103.
77. Se TR nr. 11 s. 23ff.
78. Thomsen, 1963 s. 18–19. Den første milepæl var buddhismens fargerike inntreden; den andre var fremveksten av de populære buddhist sekter i det 13. århundre.
79. Historien er hentet fra «The Japan Christian Quarterly» jan. 1984.